

א. מעמד הר סיני ותורה מהשמים כיסודות אמונת ישראל

מקורות

1. רמב"ם, הלכות יסודי התורה, פרק ח'

א. משה רבנו - לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בליבו דופי, שאפשר שייעשה האות בלאט וכישוף. אלא כל האותות שעשה במדבר, לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה: היה צריך להשקיע את המצריים - קרע את הים והצלילם בו; נצטרכו למזון - הוריד את המן; צמאו - בקע להם את האבן; כפרו בו עדת קורח - בלעה אותם הארץ. וכן שאר כל האותות.

ובמה האמינו בו? **במעמד הר סיני: שעניינו ראו ולא זר, ואוזנינו שמעו ולא אחר:** האש והקולות והלפידים. והוא ניגש אל הערפל והקול מדבר אליו; ואנו שומעים: משה, משה, לך אמור להם כך וכך. וכן הוא אומר: "פנים בפנים דיבר ה' עמכם" (דברים ה, ד), ונאמר: "לא את אבותינו, כרת ה' את הברית הזאת" (דברים ה, ג).

ומנין שבמעמד הר סיני לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בה דופי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם בך יאמינו **לעולם**" (שמות יט, ט). מכלל, שקודם דבר זה, לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

פרק ט'

א דבר ברור ומפורש בתורה, **שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים: אין לה לא שינוי, ולא גרעון ולא תוספת**, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנוכי מצוה אתכם, אותו תשמרו לעשות, לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו" (דברים יג, א). ונאמר: "והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת" (דברים כט, כח). הא למדת, **שכל דברי תורה מצווים אנו לעשותם עד עולם**. וכן הוא אומר: "חוקת עולם לדורותיכם" (ויקרא כג, ד), ונאמר: "לא בשמים היא" (דברים ל, יב). הא למדת, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה.

2. רמב"ן, דברים ד, ט

"**רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים**" - אז כשלא תשכחם, ותעשום על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה, תחשבו שוטים, לשון רש"י. ואינו נכון כלל. אבל הכתוב הזה לפי דעתו: מצות לא תעשה, הזהיר בה מאד, כי כאשר אמר שנזהר בכל המצות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר רק אני מזהירך מאד להשמר ולשמור עצמך מאד לזכור מאין באו אליך המצות, **שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו עיניך:** הקולות והלפידים, את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש. **ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם**. ופירש הטעם, כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם,

אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו. והנה קודם שיזכיר הדברות שנאמרו שם, הזהיר במצות לא תעשה - שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלבנו לעולם, וצוה במצות עשה - שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה.

והתועלת במצוה הזאת גדולה מאד, שאם היו דברי התורה באים אלינו מפי משה בלבד, אע"פ שנבואתו נתאמתה באותות ובמופתים, אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום ויצונו בהפך מן התורה, ונתן אלינו אות או מופת יכנס ספק בלב האנשים, אבל כשתגיע אלינו התורה מפי הגבורה לאוזנינו ועינינו הרואות אין שם אמצעי, נכחיש כל חולק וכל מספק, ונשקר אותו, לא יועילהו אות ולא יצילהו מופת מן המיתה בידינו, כי אנחנו היודעים בשקרותו. זהו שאמר שם (שמות יט, ט): "וגם בך יאמינו לעולם", **כי כשנעתיק גם כן הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאלו ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל ואין בם מועיל.** והם לא יסתפקו כלל בעדותנו שנעיד להם, אבל יאמינו בודאי שראינו כולנו בעינינו, וכל מה שספרנו להם.

3. ספר הכוזרי, מאמר א

(כה) אמר החבר: ומעין זה השבתיך כאשר שאלתני אתה, ובדומה לזה אמר משה בפתח דבריו בדברו אל פרעה: אלהי העברים שלחני אליך, רצונו לומר: אלהי אברהם, יצחק ויעקב, כי היה דבר האבות מפרסם אז באומות ונדע כי הענין האלוהי נתחבר עמם והשגיח עליהם ועשה להם נפלאות. ולכן לא אמר לו משה לפרעה אלהי השמים והארץ שלחני אליך ולא בוראי ובוראך שלחני אליך. וכן פתח האלוה בדברו אל כל עדת בני ישראל: "אנכי יי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא אמר אני בורא העולם ובוראכם. וכן פתחתי אני בהשיבי לך שר הכוזרים, כאשר שאלתני לאמונתי, בהודיעי אותך: מה הוא הדבר המחייב אותי והמחייב את כל עם ישראל - **דבר שנתברר לבני ישראל בראשונה על פי ראות עינים ואחרי כן נמסר לאיש מפי איש בקבלה הדומה למראה עינים.**

4. ספר הכוזרי, מאמר א

(פו) אמר הכוזרי: וגם מופת זה אין להכחיש, שהרי לשש מאות אלף איש ולכל הנלוים עליהם ירד המן ארבעים שנה, ואף גם זאת מה שהמן היה יורד כל ששת ימי המעשה וביום השבת נכלא שמש מופת המחייב את כל רואיו לקבל עליהם את חובת השבת בהראותו כי הענין האלוהי כאלו דבק בה בשבת:

(פז) אמר החבר: קדשת השבת נגלתה לא בזה בלבד, כי אם גם בכך שהעולם נברא בששה ימים. ועוד מקור אחד לה, ועליו אני בא לדבר כעת. אם כי האמין העם אחר המופתים האלה בכל אשר הודיעם משה ע"ה, עוד נשאר ספק בלבם: **האמנם ידבר האלוה עם בשר ודם, אולי אין התורה באה בראשיתה כי אם מדעתו של אדם וממחשבתו ורק אחר כך באים ההארה והסיוע מאת האלוה?** האמונה כי הרוחני שאינו בשר ודם [הקב"ה] יכול לדבר לא נתקבלה על דעתם, שהרי הדבור גשמי הוא. אולם האלוה רצה להסיר ספק זה מלבם, ולכן צוה אותם להתקדש בקדשה הפנימית והחיצונית, וביחוד לפרש מן האשה ולהתכונן ולכון את הלב לקראת

שמיעת דבר האלהים. והם התקדשו וזמנו עצמם למדרגה אשר בה ימצאו ראויים למעמד הנבואה. גדולה מזאת, לשמע בדבר האלוה אל כלם פנים בפנים. והדבר בא לאחר שלשה ימים, בהם קדמו להתגלות אותות עצומים: ברקים ורעמים, רעש אדמה, ואש, שהקיפה את הר סיני ונראתה עוד ארבעים יום על ההר לעיני כל העם, אשר ראה את משה נכנס בתוכה ויוצא מתוכה. **והנה שמע העם דבור אלוהי מפרש בעשרת הדברות, שהן אמות המצוות ושרשיהן,** בין אלה גם אזהרה על שמירת השבת שכבר נצטוו עליה לפני זה בסמוך להורדת המן. **את עשרת הדברות האלה קבלו המוני העם לא מיחידים ולא מנביא יחיד כי אם מפי האלוה.** אמנם לא היה בו בעם כח ככחו של משה לראות את המראה הגדול ההוא פנים בפנים, אך מן היום ההוא והלאה האמין העם כי משה ע"ה יבואהו הדבור מעם האלוה, בלא שקדמה לזה אצל משה מחשבה או דעה. כי הנבואה אינה נובעת, כמו שיחשבו הפילוסופים מנפש האדם שנזדככו מחשבותיו ודבק בשכל הפועל, שיש קוראים לו "רוח הקדש" ויש שיקראו לו "מלאך גבריאל"... אבל כל סברות השוא אלה סרו עם המעמד הגדול ההוא ועם הדברים שבאו אחר הדבור האלוהי, הלא הם: הכתב בו חקק האלוה את עשרת הדברות האלה בשני לוחות אבנים יקרות, ונתנם ביד משה, והעם ראה את הדברים בכתב אלוהי כשם ששמע אותם לפני זה בדבור אלוהי, והארון אשר עשה להם משה על פי האלוה. מסביב לארון זה הקים את המשכן הנודע לתהלה.

5. ספר הכוזרי, מאמר ד

(יא) אמר החבר: ... משה ע"ה המנהיג הראשון: הוא הביא את כל העם אל מעמד הר סיני, למען יראו בעיניהם, איש כפי יכלתו, את האור אשר ראה הוא. אחרי כן קרא ל'שבעים זקנים', והם אמנם ראוהו, כמו שאמר הכתוב: "ויראו את אלהי ישראל". לימים אסף עוד 'שבעים זקנים' ונאצל עליהם מאור הנבואה עד הגיעם למדרגתו, כמו שאמר הכתוב: "ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים". וכל אלה העידו איש בפני רעהו על שראו ועל ששמעו. **וכך הרחק מלב האמה החשד הרע שמא אין זאת כי אם טענת יחידים המתפארים כי נגלתה אליהם נבואה, כי לא תתכן כל קנוניה בפני המונים.** ביחוד שברבות הימים רבו הנביאים, עד שבימי אלישע ראו חבלי נביאים עמו בהעלות אליהו ע"ה השמימה, כמו שאמר הכתוב: "הידעת כי היום ה' לוקח את אדניך מעל ראשך", וכל הנביאים עדים למשה ע"ה וקוראים את העם לשמר את תורת משה.

6. רמב"ם, הקדמה ל'פרק חלק' (בסוף מסכת סנהדרין)

היסוד השמיני [מתוך 13 העקרים]: **היות התורה מן השמים. והוא: שנאמין כי כל התורה הזאת המצויה בידינו עתה, היא הנתונה ע"י משה רבנו ע"ה, שהיא כולה מפי הגבורה, כלומר: שהגיעה אליו כולה מאת ה' יתברך, בעניין שנקרא על דרך השאלה "דיבור".** ואין ידוע היאך הגיעה, אלא הוא משה ע"ה שהגיע לו, וכי הוא היה כמו סופר שקוראים לו והוא כותב כל מאורעות הימים, הסיפורים והמצוות. ולפיכך נקרא "מחוקק". ואין הפרש בין "ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען" "ושם אשתו מהטבאל בת מטרד" "ותמנע היתה פלגש", ובין "אנכי ה'

אלקיך" ו"שמע ישראל". כי הכל מפי הגבורה, והכל תורת ה' תמימה, טהורה וקדושה אמת.

וזה שאומר: שכמו אלה הפסוקים והסיפורים משה סיפרם מדעתו, הנה הוא אצל חכמינו ונביאינו כופר, ומגלה פנים יותר מכל הכופרים, לפי שחשב שיש בתורה לב וקליפה [עיקר וטפל], ושאלה דברי הימים והסיפורים אין תועלת בהם, ושהם מאת משה רבנו ע"ה. וזהו ענין (סנהדרין צ) "אין תורה מן השמים". אמרו חכמינו ז"ל: הוא המאמין שכל התורה מפי הגבורה, חוץ מן הפסוק הזה, שלא אמרו הקב"ה, אלא משה מפי עצמו. וזה: "כי דבר ה' בזה". השם יתברך ויתעלה ממאמר הכופרים. אלא: כל דיבור ודיבור מן התורה יש בהם חכמות ופלאים למי שמבין אותם, ולא תושג תכלית חכמתה, ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים. ואין לאיש אלא להלך בעקבות דוד משיח לאלוקי יעקב, שהתפלל: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהלים קיט, יח). **וכמו כן פירוש התורה המקובל - גם כן מפי הגבורה.** וזה שאנו עושים היום מתבנית הסוכה, ולולב, ושופר, וציצית, ותפילין וזולתם, **הוא בעצמו התבנית אשר אמר השם יתברך למשה, והוא אמר לנו, והוא נאמן בשליחותו.** והמאמר המורה על היסוד הזה, הוא מה שנאמר (במדבר טז, כח): "ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי".

היסוד התשיעי: ההעתק - והוא כי תורת משה זאת מועתקת מאת הבורא יתברך, לא מזולתו. ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, שנאמר: "לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו".

7. רמב"ם, אגרת תימן

לפיכך אחינו כל ישראל הנפוצים בקצוות הארץ - חייבים אתם לחזק קצתכם לקצתכם, ולאמץ ולזרז הגדולים לקטנים, והיחידים להמון, ותחברו אומתכם על דבר אמת, שלא ישתנה ולא יופר, ולהרים קולכם באמונה, שלא תיפול לעולם ולא תשחת. והוא להודיע לרבים: שהקב"ה הוא אחד, ולא כשאר האחדים. ולהודיע שמשה הוא נביאו ומדבר עמו, והוא אדון כל הנביאים והוא שלם מכולם, והוא המשיג מהקב"ה מה שלא השיג אחד מכל הנביאים לא לפניו ולא לאחריו.

ושספר תורה זה כולו, מבראשית עד לעיני כל ישראל, הוא דיבור מאת הבורא יתברך למשה רבנו. שנאמר (במדבר י"ב, ח'): "פה אל פה אדבר בו". ושאין להפר ולא לשנות ולא להוסיף, ולא לגרוע לעולם; ושלא תבוא מאת ה' תורה זולתה, ולא ציווי ולא אזהרה.

וכמו כן זיכרו מעמד הר סיני, שציונו הקב"ה לזכרו תמיד, וגם הזהירנו מלשכחו אותו, וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו. הוא מה שנאמר (דברים ד' ט'): **"רק השמר לך ושמר נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוהיך בחרב".** וראוי לכם אחינו, שתגדלו בניכם על המעמד ההוא הגדול, ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדרו, **שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו, והטענה המביאה לידי אמת.** וגדלו המעמד ההוא על כל, כמו שגידלו הקב"ה שנאמר (דברים ד', ל"ב-ל"ג): **"כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך וגו' הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלוהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחיי?"**

ודעו אחינו, בברית הזאת ובסברה הזאת - שהדבר הגדול הזה שנראה במציאות, שהעיד עליו מבחר כל העדים שלא היה מקודם כמוהו וכן לא יהיה אחריו כמוהו, והוא: **שתשמע אומה אחת בכללה דבור הקדוש ברוך הוא, ושתראה כבודו עין בעין**, ודבר זה היה שתתחזק האמונה חיזוק שלא ישנהו משנה, ותגיע לנו על ידה האמת, כדי להעמיד רגלינו לבל ימעדו אשורינו בעתות כאלו, כשיתחדש שום רוגז או שמד על יהודים ח"ו וכשיתגבר יד האנס. שכן כתוב (שמות כ', כ'): "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", כלומר: שזה הנגלה עליהם בעניין זה - כדי שתעמדו בכל ניסיון שיפגע בהם באחרית הימים, שלא יזוז לבבכם ולא תחטאו.

לימוד פורה וחג שמח

ב. חשיבות מעמד הר סיני והמצווה לזכור אותו

לפני כ-800 שנה קם מומר יהודי בתימן הרחוקה, שקרא לאחיו היהודים להמיר את דתם ולהתאסלם, בנימוק – עבר זמנה של תורת משה, מעתה תורת האסלם היא התורה האמתית. נכבדי הקהילה בתימן פנו בדחיפות אל גדול הדור, הרמב"ם שישב במצרים, בבקשה שישלב על הספקות שהתעוררו ליהודים שם, בשל ההוכחות שהביא אותו מומר לדבריו, ושיחזק אותם בשעתם הקשה. הרמב"ם שלח להם אגרת חשובה- הנקראת "אגרת תימן" - בה הוא כתב בין השאר:

"וראוי לכם אחינו שתגדלו בניכם על המעמד ההוא הגדול, ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והידורו – **שהוא עמוד (ציר), שהאמונה סובבת עליו, והטענה (הוכחה) המביאה לידי האמת**".

הרמב"ם, המחנך הגדול, הציע להורים לבסס את חינוך ילדיהם לאמונה בקב"ה, דווקא על סיפור מעמד הר סיני, ולא על סיפור אחר במקרא או נושא אחר, כי אין יסוד מוצק וחזק ממנו, עליו ניתן לבסס את אמונת ישראל, כך שהיא תעמוד איתן לאורך כל הדורות, מול כל תהפוכות הזמן, דברי כפירה, ספקות ומשברים.

מה היה המיוחד במעמד נתינת התורה, ובמה חשיבותו הרבה? בספר דברים, המסכם את קורות עם ישראל לאחר 40 שנות נדודים במדבר, נותן הקב"ה בעצמו תשובה לכך, כפי שנאמר שם (ד, לב-לג):

"כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, למן היום אשר ברא אלוהים אדם על הארץ, ולמקצה השמים ועד קצה השמים. הנהיה כדבר הגדול הזה, או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש, כאשר שמעת אתה - ויחי?"

מאז בריאת שמים וארץ לא היה אירוע כביר שכזה. אמנם, הקב"ה דבר עם גדולי הדורות, כמו אדם הראשון, נח והאבות, אך הם היו בודדים. במעמד הר סיני, בפעם הראשונה בהיסטוריה האנושית, היתה התגלות אלוקית לאומה שלימה, שמנתה מיליונים, גברים, נשים וטף, גדולי הדור יחד עם פשוטי העם. כל הנוכחים בו יצאו רק לפני 50 יום מעבדות קשה ומתישה, למרות זאת, לאחר שלושה ימים בלבד של הכנות גופניות ורוחניות, הם זכו להתעלות למדרגת נבואה. הם חזו במו עיניהם, שמעו במו אוזניהם, את דברי הקב"ה, והיו עדים לנתינת התורה מפי אלוקים חיים. היתה זו חוויה אדירה חד פעמית בתולדות ההיסטוריה האנושית. אמונתו של עם ישראל בקב"ה נותן התורה, נהייתה בשל כך ודאית ומוחלטת, כי היא התבססה על מראה עיניים ומשמע אוזניים, ולא על הנסים שעשה משה רבנו, וכן לא על סיפורים שניתן לערער ולפקפק באמינותם, כפי שכתב הרמב"ם (הל' יסודי תורה פ"ח, ה"א):

משה רבנו, לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בליבו דופי, שאפשר שייעשה האות בלאט וכישוף. אלא כל האותות שעשה במדבר, לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה: היה צריך להשקיע את המצריים - קרע את הים והצלילם בו; נצטרכו למזון - הוריד את המן; צמאו - בקע להם את האבן; כפרו בו עדת קורח - בלעה אותם הארץ. וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו? **במעמד הר סיני: שעינינו ראו ולא זר, ואוזנינו שמעו ולא אחר:** האש והקולות והלפידים. והוא ניגש אל הערפל והקול מדבר אליו; ואנו שומעים: משה, משה, לך אמור להם כך וכך. וכן הוא אומר: "פנים בפנים דיבר ה' עמכם" (דברים ה', ד'), ונאמר: "לא את אבותינו, כרת ה' את הברית הזאת" (שם ה', ג). ומנין שבמעמד הר סיני לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בה דופי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם בך יאמינו **לעולם**" (שמות י"ט, ט'). מכלל, שקודם דבר זה, לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

בפרושו לפרק "חלק" (הפרק האחרון של מסכת סנהדרין), מבאר הרמב"ם את 13 יסודות ועקרי אמונתנו. היסוד השמיני הוא – **היות התורה מהשמים**, וכך כתב:

היסוד השמיני: **היות התורה מן השמים. והוא: שנאמין כי כל התורה הזאת המצויה בידינו עתה, היא הנתונה ע"י משה רבנו ע"ה, שהיא כולה מפי הגבורה, כלומר: שהגיעה אליו כולה מאת ה' יתברך, בעניין שנקרא על דרך השאלה "דיבור". ואין ידוע היאך הגיעה, אלא הוא משה**

ע"ה שהגיע לו, וכי הוא היה כמו סופר שקוראים לו והוא כותב כל מאורעות הימים, הסיפורים והמצוות. ולפיכך נקרא "מחוקק". ואין הפרש בין "ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען" "ושם אשתו מהטבאל בת מטרד" "ותמנע היתה פלגש", ובין "אנכי ה' אלקיך" ו"שמע ישראל". כי הכל מפי הגבורה, והכל תורת ה' תמימה, טהורה וקדושה אמת.

הואיל ותורתנו היא אלוהית, אין להוסיף על מצוותיה ואין לגרוע מהן, היא תורה נצחית שלא תוחלף לעולם באחרת. התורה המצויה כיום בידינו, היא בדיוק אותה תורה שניתנה לעם ישראל על ידי משה רבנו מפי הקב"ה. כך כתב הרמב"ם (שם) ביסוד התשיעי:

היסוד התשיעי: ההעתק - והוא כי תורת משה זאת מועתקת מאת הבורא יתברך, לא מזולתו. ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, שנאמר: "לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו".

הרמב"ן בפרושו (לדברים ד, י) מציין, שבקשר למעמד הר סיני יש שתי מצוות לדורות: א. **מצות לא תעשה** – כפי שנאמר שם: "רק השמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך". כלומר: אסור לנו לשכוח את המעמד הגדול הזה, ואת מקורה האלוקי של התורה ומצוותיה, אותן יש לקיים יום יום. ב. **מצות עשה** – כפי שנאמר שם: "**והודעתם לבניך ולבני בניך**", כלומר: חובה על האבות לספר לבניהם, והם לבניהם, דור אחר דור, את כל אשר ראו ושמעו בעצמם במעמד כביר זה. על השאלה הנשאלת בפי כל: כיצד יאמינו בני הדורות הרחוקים, שאכן ארע מעמד שכזה במציאות, הרי הם לא זכו להיות נוכחים אישית בחוויה עצומה זו? משיב הרמב"ן (שם), וזה לשונו:

"כי כשנעתיק (נספר) גם כן הדבר לבנינו, ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאלו ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו, ולא ננחיל אותם דבר הבל ואין בם מועיל".

המסורת והקבלה מאב לבן על אמיתות מעמד זה, המועברים מדור לדור, הם כמראה עיניים (כדברי רבי יהודה הלוי בספרו הכוזרי מאמר א סע' כה). הרמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות של הרמב"ם (מצוה לא תעשה ששכח הרמב"ם - מצוה ב), חוזר על דברים אלו, אך שם הוא מנה רק את מצות הלא תעשה, ולא הזכיר שיש בה גם מצות עשה. מדוע להלכה הוא השמיט אותה? כנראה, שהוא כולל זאת במצות עשה - ללמוד תורה וללמדה לאחרים, בעיקר לבנים. הלומד

תורה, כי זו מצווה ולא מתוך סקרנות בעלמא, מעיד על עצמו שהוא זוכר ומאמין שהיא נתנה בסיני.

לעומת הרמב"ן, הרמב"ם גדול הפוסקים, שכה החשיב את מעמד הר סיני, לא ראה בזכירת מעמד זה מצווה, ואכן הוא לא מנה זאת בספר המצוות שלו. בעל מגילת אסתר על ספר המצוות של הרמב"ם, מסביר זאת על פי השורשים והכללים שקבע הרמב"ם לפיהם הוא מנה את תרי"ג המצוות. בשורש ד' קבע הרמב"ם, שמצווה כללית הוא לא מונה. לכן, זכירת מעמד הר סיני לא מנויה בכלל תרי"ג מצוות, כי היא מצווה גדולה המהווה בסיס לתורה כולה, ועניינה - שלא נשכח את המעמד בו ניתנה התורה, ושנלך בדרכיה ונקיים את מצוותיה.

אחד מגדולי הפוסקים האחרונים, המגן אברהם (בסי' ס"ק ב), הביא בשם האר"י הקדוש, שיש מספר עניינים בתורה, שמצווה להזכירם בכל יום, ובברכה שלפני קריאת שמע של שחרית יש להתכוון על כך, נציין את הקשור לענייננו. כאשר אומרים בברכה זו: "**ובנו בחרת** מכל עם ולשון" – יש לזכור את מתן תורה, כי בחירת עם ישראל באה לידי ביטוי שיא בכך, שמכל העמים רק הוא קיבל את התורה. ובמילים: "**וקרבתנו מלכנו**" – יש להתכוון על מעמד הר סיני, בו היתה התקרבות מיוחדת בין הקב"ה וכנסת ישראל, מעין חתונה.

בעל ערוך השולחן (בסי' ס"ט ד) מציין, שיש הנוהגים לומר את שש הזכירות האלו לאחר תפילת שחרית, כנדפס בסידורים. לדעתו, אין זו חובה אלא הידור בעלמא, כי לא נזכר בגמרא או בפוסקים שיש חובה לזכורם בכל יום. והוסיף לבאר, שבפסוק שהזכרנו לעיל, נאמר רק: "**השמר** לך פן תשכח" ולא נאמר "**זכור**" וכו' כפעולה חיובית - כי התורה לא חייבה אותנו לזכור מעמד זה **בפה**, אלא הסתפקה בשמירת זכרוננו **בלב**, ואת זה אנו מקיימים בכל שעה, בעת לימוד התורה וקיום מצוותיה.

בימים קשים אלו, לצערנו, יש המערערים על הנחיצות של ערכי תורת סיני בחיינו כאן במדינת ישראל, ויש הנסוגים מזכותנו על ארץ-ישראל. עלינו לזכור, שרק בשני עניינים בתורה נאמר במפורש "**מורשה**" - מלשון ירושה נצחית. הראשון הוא - **ארץ-ישראל**, כפי שהקב"ה הבטיח לעם ישראל לפני יציאתו ממצרים: "והבאתי אתכם אל הארץ... ונתתי אתה לכם **מורשה**" (שמות ו, ח). והשני – **התורה**, עליה נאמר: "תורה צוה לנו משה **מורשה** קהלת יעקב" (דברים לג, ד). ללמדך, ששניהם ארוגים זה בזה. כשם שהתורה שנתנה לנו בסיני היא נצחית, כך ארץ-ישראל ירושה לנו מאבותינו לנצח. את התורה ניתן לקיים בשלמות רק בארץ-ישראל, וזכותנו עליה נובעת רק מכוחה. גם אם ישנם קשיים וייסורים בדרך, נמשיך להיאבק על קיום התורה בארץ ישראל, עד שמשמים יסיעו, ונזכה לשניהם בשלמות.

ג. תורה אלוקית מהשמים – הוכחות (בקצרה)

שאלה: הרמב"ם קבע בין 13 עקרי האמונה, את האמונה - שתורתנו היא אלוקית ולא נכתבה ע"י בן אדם, לכן היא נצחית ומתאימה לכל דור ואין לשנותה. האם ניתן להוכיח זאת? האם יש הוכחה שבאמת מעמד הר סיני ארע במציאות ואין זה סיפור דמיוני?

א. אנו מבססים את אמונתנו, שמעמד כזה אכן ארע במציאות, על מסורת וקבלה שעברה מאב לבן, מהדור שנכח באותו מעמד אדיר זה וראה בעיניו ושמע באוזניו את דבר ה' (כוזרי א, כה). לכן, אנו הדת היחידה המעיזה לספר על קבלת תורה לעיני מיליונים. אי אפשר להמציא ולשרבב להיסטוריה אירוע כה גדול שלא היה ולא נברא. הורים לא משקרים לילדיהם בנושא אמונות ודעות, אם הם לא היו משוכנעים שסיפור זה אמיתי, הם לא היו מעבירים אותו לילדיהם (רמב"ן דברים ד, ט).

ב. לטוענים - שאת התורה חיבר אדם בעל כישרון נדיר בספרות, אשר הצליח לשכנע שבט פרימיטיבי במדבר לקבל את ספרו ולקיים את הכתוב בו, נשיב: הרי כאשר בני אותו שבט יגיעו לפסוק הפותח את עשרת הדברות, המחייב רק אותם לקיים את המצוות ולא עמים אחרים: "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וכו'" (שמות כ, ב), הם בוודאי יתמהו – הרי כלל לא יצאנו ממצרים, כי הרי זה סיפור שהומצא ע"י אותו סופר גאון? מדוע עלינו לקיים מצוות כה רבות (1613!) וקשות, ועוד לקבל על אי שמירתן עונשים כה נוראיים (הנזכרים בפרשת בחוקתי)? למה שהם יהיו 'פריירים' לקבל את תורתו, המחייבת אותם להיות שונים מכל העמים מסביב ולשנות את אורח חייהם, כמו: שמירת שבת, כשרות, טהרה וטומאה ועוד הרבה? למה שהם יקיימו מצוות שלא היו הגיוניות ולא התאימו לאותו דור, כגון: מצוות השבת. איזה אדון יסכים שלא לעבוד ולהרוויח כסף יום אחד בשבוע, ועוד לתת יום מנוחה גם לעבדו? אם בני ישראל לא היה משוכנע בוודאות מוחלטת, שאותו האל שהצילם מעבדות קשה והוציאם ממצרים הוא אותו האל שדיבר איתם בהר סיני, הם לא היו מקבלים את התורה בכזו הבנה והכנעה! ובמשך כל הדורות לא היו מוסרים נפשם, עד כדי שריפה באש, על קיום מצוותיה.

ג. המצוות עצמן מוכיחות שבן אדם לא יכל לצוותן. לדוגמא: מצוות השמיטה. מי יעיז לתת תשובה לשאלת העם – אם שנה שלימה לא נעבד את האדמה, ממה נתפרנס ובמה נאכיל את ילדינו? – שבשנה השישית יהיה להם יבול פי שלוש (ויקרא כה, כא), וכי הוא מסוגל לקיים זאת? הרי אם ברכה זו לא תתגשם, לאחר השמיטה הראשונה הם יזרקו מיד את ספריו.

ד. אם התורה היתה לקט סיפורים דמיוניים, העם היהודי לדורותיו לא היה מסור את נפשו, עד כדי שריפה ומוות, כדי לקיים את המצוות הכתובות בה.

ה. רק עם ישראל כותב את תורתו על קלף יקר, ומייחס לו קדושה מיוחדת. רק לו היו סופרים שידעו בדיוק כמה אותיות יש בתורתו (1304.805!), וזאת כדי שלא יהיה ניתן לזייפה ולהוסיף או לגרוע ממנה אותיות או מילים, ובכך לשנות את כוונת המצוות.

ו. הנבואות בתורה, גם הלא הגיוניות שבהן, התגשמו אחת לאחת.

ז. התנ"ך הוא הספר שנדפס במספר עותקים הגדול ביותר מכל הספרים בעולם, ותורגם ליותר שפות מאשר כל ספר אחר בעולם. ומעניין, שרק בעם ישראל נהוג, כאשר תנ"ך נופל על הרצפה, כל ילד בהרימו ייתן לו נשיקה.

ד. אין דבר אחד מיותר בתורה!

אחד היסודות החשובים ביותר בלימוד התורה הוא - אין שום דבר מיותר בתורה, אין פרט אחד המוזכר בתורה, כולל הסיפורים, שאינו מלמד דרך ארץ, אמונה, הלכה וכדומה! כאן עולה תמיהה גדולה - מה ראתה התורה לפרט באריכות יתרה את תולדות עשרת הדורות הראשונים של האנושות עד נח (בפרק ה בפרשת בראשית). מה כל כך חשוב לדעת בן כמה היה אדם הראשון, שת וכו', כאשר הם הולידו בנים ובנות, ובאיזה גיל הם נפטרו? ואותה קושיה על האריכות בתיאור תולדות עשרת הדורות הבאים עד אברהם אבינו (פרק יא בפרשת נח). לעומת זאת, כאשר התורה מפרטת את תרי"ג המצוות היא מקמצת במילים, את כל פרטי המצווה היא משאירה לחז"ל לבאר בתורה שבעל פה (מישהו יודע מה בדיוק לפי התורה שבכתב מותר או אסור בשבת? כיצד וממה בדיוק יש להכין ציצית, תפילין, סוכה, ועוד הרבה).

אדם הראשון הוא היחיד שנוצר ע"י הקב"ה. יש להניח שהוא מסר לו פרטים על מה שהיה לפני יצירתו - על בריאת העולם. את כל מה שקיבל האדם הראשון מהקב"ה - יסודות אמונה, כגון: שיש בורא לעולם, המשגיח עליו וכו', וכן את כל מה שעבר עליו (כיצירת חוה אשתו, על הנחש וגירושם מגן עדן, רצח הבל בנו ע"י קין, ועוד), הוא העביר לבניו ולנכדיו. מציון שנות חייהם של גדולי 10 הדורות הראשונים, ניתן ללמוד [מחיבור שנות חייהם!], שעד הדור התשיעי (שהוא למך אביו של נח), כל מי שהיה מסופק אם סיפורים אלו אמתיים, יכל לקבל הוכחות ותשובות לספקותיו על מציאות ה' ועוד, ישירות מהמקור הראשון - מאדם הראשון בכבודו ובעצמו. נח שמע את הסיפורים הנ"ל מאביו, למך, שזכה עוד לראות ולדבר עם האדם הראשון (ולהצליב את המידע עם בן הדור השני אותו הוא ראה בעיניו - שת בנו של האדם הראשון!). את כל המידע הזה ואת כל מה שארע לפני המבול, נח העביר לבניו, הניצולים היחידים מהמבול, ולכל מי שהיה מעוניין לשמוע.

מציון שנות חייהם של 10 גדולי הדורות שאחרי נח, ניתן ללמוד [כנ"ל], שאברהם אבינו יכל לראות ולשמוע סיפורים ויסודות אמונה על בריאת העולם, האדם הראשון והמבול מבן הדור העשירי לאנושות... נח עצמו! כי כאשר נח נפטר אברהם היה בן... נ"ח [=58] שנים!, אברהם אבינו נולד בשנת 1948 לבריאת העולם, כך שהוא יכל עוד לראות ולדבר עם נח. יוצא מכאן, שהוא שמע סיפורים עתיקים מאוד, על המבול מפה ראשון - מנח, ועל בריאת העולם והאדם הראשון, מפה שלישי בלבד - מנח, ששמע זאת מאביו, ששמע הכל מאדם הראשון. יעקב אבינו היה בן 15 כאשר נפטר סבו - אברהם, ממנו הוא שמע את כל הנ"ל. הוא גם זכה לראות את שם בנו של נח, ממנו הוא שמע ישירות על המבול וכל מה ששמע ממנו אביו (כנ"ל), את כל זה סיפר יעקב ליורדים למצרים (ראו רמב"ן בראשית י, ה). אחד מהשומעים היה - קהת בן לוי, נכדו של יעקב, והוא סיפר כל זאת לנכדו - משה רבנו, שזכה לקבל את התורה האלוקית בהר סיני ישירות מהקב"ה, בה נזכרים כל הסיפורים שעברו במסורת מאדם הראשון ועד דור יוצאי מצרים (כנ"ל). מכאן, שכל מי שהיה מסופק עד אז אם הסיפורים הנ"ל, שעברו במסורת מאב לבן, אכן אמתיים והתרחשו במציאות, קיבל על כך אישור ישירות מהקב"ה - בתורה שכולה אמת בשל היותה אלוקית.

ראינו כיצד משני פרקים בספר בראשית, ה ו-יב, העוסקים במספרים ובהיסטוריה בלבד, והנראים בקריאה שטחית כמיותרים לגמרי, ניתן ללמוד יסוד כה חשוב.

ה. תורת חיים ומגילת רות

מכל התורות בעולם, תורת ישראל היא התורה היחידה שהיא אלוקית, כי רק היא ניתנה מבורא העולם לעיני מיליוני בני אדם - במעמד הר סיני. בשל היותה אלוקית, רק היא נצחית, לכן רק היא מתאימה לכל דור. למרות שהדורות מתחלפים, האידיאלים משתנים, הטכנולוגיה מתפתחת, תורת ישראל האלוקית לא תשתנה לעולם. ובשל היותה כזו, היא תורת חיים המדריכה את האדם מישראל כיצד להתנהג בכל תחומי החיים ובכל הדורות. נביא לכך שתי דוגמאות אקטואליות:

בפרשת אמור, אותה קראנו רק לאחרונה, נזכרים כל החגים בסדר הבא: פסח, שבועות ראש השנה יום הכיפורים וסוכות. באמצע, בין חג השבועות לראש השנה, נזכרים לפתע מצוות שלכאורה אינן שייכות כלל לחגים, והן - מתנות עניים: לקט, שכחה ופאה. למה הן נזכרות דווקא כאן, ודווקא בין חגים אלו?

ניתן ללמוד מחריגה זו מהי תורת חיים אמיתית, ומה בדיוק התורה דורשת ממקימיה. לאחר שקיימנו את חג השבועות, בו "תפסנו" על הר סיני ושמענו את האידיאלים הגדולים של עשרת הדברות, רוצה התורה לרמוז לנו - אם אתם רוצים לעבור מחג מתן תורה לראש השנה ולהיכתב ולהיחתם לחיים טובים, יש לכך תנאי מעבר - עליכם להצטיין גם בתחום שבין האדם לחברו, בשדה, ביחס לאלו הנמצאים כל השנה בשולי החברה, לדאוג דווקא לאלו שאין איש שם עליהם לב!

רעיון דומה נמצא בחג השבועות עצמו. בכל קהילות ישראל נהוג לקרוא ביום גדול זה את מגילת רות. מדוע דווקא מגילה זו, הרי אין בה כל מצווה, אלא סיפור על תקופה קשה בראשית ההתנחלות של עם ישראל בארצו? קריאה במגילה זו היא השלמה נפלאה לקריאה בתורה על מתן תורה בסיני. היא מסייעת לנו ביום זה לקבל את התורה מחדש, בשלמות, וליישמה כתורת חיים. מגילת רות היא תמונה נפלאה של חיי תורה במימוש המעשי והאמיתי, והמיוחד הוא שדבר זה מתבצע באחת התקופות הירודות ביותר בתולדות עמנו - בתקופת שפוט השופטים. המבחן הגדול של קיום תורה ומצוות שניתנו בהר סיני, אינו רק בבית הכנסת או בבית המדרש, אלא בעיקר בשדה, בחברה - בבין אדם לחברו, ביחסי עובד ומעביד בדאגה לגר ליתום ולאלמנה, זו תורת ישראל האמיתית! החכמה היא לדעת כיצד להוריד את התורה ממרומי הר סיני, לחיי היום יום בכל תחומי החיים. לתורה יש מה לומר וללמד בכל פינות החיים, לפרט ולכלל. את כל זה אנו לומדים

במגילת רות, אנו לומדים על מעשי חסד נפלאים בין אדם לחברו. בעיקר כיצד גדול הדור, בועז, מתייחס בכבוד והערכה לעובדיו, ולגירת שבאה דווקא מעם שהתאכזר לעם ישראל, אך דבקה בחמותה, ללא כל ציפייה לתועלת אישית, ובאלוקי ישראל ועמו למרות הקשיים הרבים שהיו לה. רות זכתה להיות 'אמה של מלכות', כי היא הצליחה להוכיח לעם ישראל לדורותיו, שתורת ישראל האלוקית, היא, ורק היא, תורת חיים האמיתית.

לא פלא שמהזיווג הזה של בועז - 'גיבור חיל', ורות, המכונה על ידו 'אשת חיל',
**כתב וערך: שמואל כ"ץ רב בית הספר ממ"ד תורני לבנות הר-נוף, ת"ת ממ"ד 'נחלה'
הר נוף ואולפנת 'חורב', ירושלים**
ייצא מלך המשיח. ללמד אותנו, שהמשיח יבוא לא מדברים גדולים, מרעש וצלולים, אלא מדברים קטנים יום יומיים, שהם בעצם גדולים. מי ייתן שנזכה לכך במהרה בימינו.